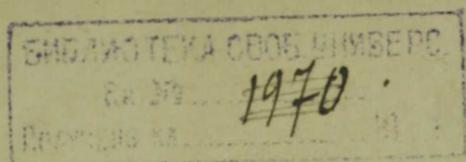

Изв. № 4370

II 1466

~~УЧБ~~
ПРОФ. С. С. БОБЧЕВЪ

ВЪ НОВА ТУРЦИЯ

[СЛЕДЪ ВЕЛИКИТЪ РЕФОРМИ
МАЛКИ ФИНАСОВИ НАРЕДБИ

СОФИЯ
ПЕЧАТНИЦА ХУДОЖНИКЪ
1931

С. С. Бобчевъ

Въ Нова Турция

Следъ великитѣ реформи — по-малки финансово-стопански наредби

Посещението на нашия м-ръ-председатель, което той, придруженъ и отъ други делегати, направи на държавния глава на турската република гази Мустафа Кемалъ паша, заслужено обърна вниманието не само на нашето общество, но и на цѣлия политически свѣтъ*). Ако въ чужбина бѣха разтревожени отъ мисълта, че въ туй посещение се крие нѣкакъвъ съюзъ между България и Турция, който нѣкои разширяваха до българо-гръцко-турски съюзъ; ако въ една съседна държава и дипломация и печатъ допуснаха да разпространятъ новината, че туй посещение е диктувано отъ нѣкои велики държави; у насъ съвсемъ спокойно посрещнаха тѣзи неоснователни отзиви и оцениха съвършено правилно умѣстното посещение на г. Мушановъ. Съ турцитѣ ние сме съседи. Многобройно малцинство гурци обитаватъ нашата държава, като добри, коректни и трудолюбиви български граждани; имайки сѣшитѣ права и задължения като българитѣ, тѣ иматъ у насъ езиковна, вѣрска и културна автономия. Тѣ сж доволни отъ своята сждба, като не се смѣтатъ нѣкои дребни недоразумѣния, лесно уреждани.

Следъ войнитѣ турско-българскитѣ взаимоотношения сж били редовни и сж се закрепвали всѣка година. Българското общество и българското правителство желаеха всѣкакъ тѣзи взаимоотношения да се затвърдятъ. За тази целъ се предполагаше отъ 2-3 години насамъ една среща на българския м-ръ-председатель съ председателя на турската република и другитѣ членове на турското правителство. Особено се наблягаше, че България и Турция иматъ нужда отъ едно по-твърдо установяване на търговско-стопанскитѣ си отно-

---

*) Погрѣшно и непонятно е защо въ нашия печатъ се пише т а а зи вмѣсто гази. Нийде въ турски речници и печатъ не се среща гаази, а гази — победоносець. Вижъ за това моята статия въ „Юридически Прегледъ“, кн. 10 год. 1930.

шения. Висящи нѣкои въпроси чакаха своето разрешение. И за да бжде то гладко и трайно, необходима бѣше една среща на мѣродавни лица отъ едната и другата страна, за да се приключатъ макаръ и малкитѣ недоразумения.

Предъ видъ на всичко това, понятно е всеобщото въ България убеждение, че г. Мушановъ направи една щастлива постъпка съ своето посещение на Цариградъ и Анкара. То стана въ началото на декември (1—7). Цѣлиятъ печатъ съобщаваше подробности за посрещанията, размѣненитѣ приветствия, мисли и пожелания отъ дветѣ страни. Особени дописници на двата вестници „Утро“ и „Зора“ даваха бързи телефонни и телеграфически съобщения за всѣка стъпка по пребиваването на нашия м-ръ-председателъ. Турскитѣ вестници въ Анкара и Цариградъ печатиха горещи приветствени уводни статии и бележки, подробни сведения за посещенията на нашата делегация, портретитѣ на делегатитѣ, нѣкои изявления отъ тѣхъ и пр. и пр.

Това, което за насъ е особено важно, то сж думитѣ, които сж изказани отъ мѣродавни лица, особено отъ Мустафа Кемалъ паша, председателя на Т. Република и Исметъ паша, първия министъръ на Турция, думи, пълни съ съчувствия, съ благожелателност по взаимоотношенията на дветѣ страни.

Мустафа Кемалъ паша подчерта не първи пжтъ своето благоразположение къмъ България и българския народъ, когото той познава отблизу, вследствие на пребиваването му въ македонски и наши среди. При това, той повтаря и този пжтъ своитѣ възгледи за еднаквото произхождение на сждбинитѣ на турския и българския народъ. Но това, което е важно тука за насъ, то е, че Председателътъ на Турската Република не само съ думи е изказалъ готовност да се уредятъ висящитѣ между България и Турция въпроси, но е пожелалъ, шото това да стане колкото се може по-скоро и е препоръчалъ за тази целъ да се съставятъ комисии отъ вещи лица отъ дветѣ страни.

Нека се надѣваме, че тѣзи комисии ще се съставятъ по-скоро и ще пристъпятъ къмъ работа. Данѳ.

Знаменателни и важни зарадъ насъ сж и думитѣ, които е произнесълъ първиятъ министъръ на Турция, единъ голѣмъ умъ и прѣвъ помощникъ въ всѣко отношение на Кемалъ паша. — Исметъ паша казалъ:

„Усилията, положени вече отъ България въ областта на националното повдигане, иматъ всичкото ни уважение и внимание. Ние ги следимъ отблизу съ симпатия и нейниятъ енергиченъ приносъ къмъ дѣлото на мира прави, безспорно, отъ България необходимъ органъ на цивилизацията на Балканитѣ и въ Европа. Тѣсното приятелство, на чиято манифеста-

ция присъствуваме въ този моментъ съ голѣма радостъ, намира израза си въ цѣла редица отъ договори за сътрудничество и закрепване на отношенията между дветѣ страни. Царство България и турската република, чиято единствена целъ е да се предадатъ на дѣлото на мира и да се посветятъ на организирането на странитѣ си, сключиха помежду си презъ 1925 г. договоръ за приятелство и впоследствие други договори и спогодби за търговия, установяване, арбитражъ и неутралитетъ, съдебно уреждане и екстрадиция, които опредѣляха отношенията имъ въ международната областъ. Това показва същевременно, че, освенъ сродството на чувствата между двата народа, съществуватъ и първостепенни общи интереси, които сж главнитѣ фактори на тѣзи конвенции. Последнитѣ служатъ за уреждане на отношенията между дветѣ страни. Прочее, има основание да се върва, че тѣзи два съседни народа, които сж сложили отношенията си върху толкова здрави основи, сж и ще останатъ елементи на редъ, чието значение и полза не могатъ да бждатъ оспорвани. Убеденъ съмъ, че тѣ ще съумѣятъ също да посрещнатъ съ пословичната самоотверженостъ, свързана съ тѣхнитѣ имена, всички мжчнотии, които биха могли да се изпречатъ предъ тѣхъ въ периода на стопанската криза, която върлува въ цѣлия свѣтъ.“

Не можемъ и ние да не сърадваме и дветѣ правителства за правилния пжтъ, по който тръгнаха за разрешение на редицата въпроси, още висящи между насъ и Турция, особено за имотитѣ на българи въ Турция и на турци въ България. Тѣзи и други въпроси ще бждатъ обсъждани и решавани въ окончателна форма отъ една комисия отъ дветѣ страни, каквато Кемалъ паша е пожелалъ да се състави колкото се може по-скоро.

* * *

Нашитѣ делегати, безъ изключение, подчертаватъ следитѣ отъ реформаторското движение, което е извършено въ Турция. Тѣ забележили, че отъ старата Турция, отъ стария режимъ не е останало почти нищо и че всичко се стреми къмъ нововремененъ напредъкъ, къмъ една европейска цивилизация, особено поддържана отъ Мустафа Кемалъ паша, Исметъ паша и тѣхнитѣ сътрудници въ Великото Народно събран е (Биюкъ Милетъ Меджлиси). Както се знае, това събрание е не само законодателно, но и управително и въ много отношения съдебно тѣло. Въ неговата среда се решиха великитѣ реформи, които последваха издаването на

Конституцията отъ 1924 г., подъ насловъ Тешкиляти-Есаси-Канону, т. е Учредителенъ, основенъ законъ.¹⁾

Голѣмитѣ реформи докараха въ политическо отношение унищожението на султаната, на халифата. Днесъ — републиката — нито поменъ се допуца за миналото управление. (За унищожението на султаната и халифата, вж. моята статия въ Юр. Пр. 1922, озаглавена Султанътъ и Хелифътъ). Изходна точка на нова Турция е революцията и републиката. Всичко отвъдъ и преди този преломъ не се припознава — то се отрича. Нѣма дори османци, османлии. Бившата османска държава се смята като единъ епизодъ, който е дошелъ да спре естественото и напредничаво движение на турския народъ. Тюрклюкътъ и тюркчилкътъ, това е лозунгътъ.

Въ вѣрско отношение държавата не само се лаицизира. Изхвърля се изъ конституцията исляма, клетва въ името на Аллаха вече не сжществува. Шейхъ юлъ ислямъ — нѣма. Вѣрскитѣ (шерийскитѣ) сждилища сж премахнати, вѣрскитѣ ордени, сдружения — сж унищожени, текета и молитствени мѣста (ибадетъ-хане), освенъ джамиитѣ, не се припознаватъ.

Въ народностно отношение нѣма вече старата носия; отлетяха за винаги въ миналото: чалми, фесове, джубета. Тѣ сж провъзгласени за не турски, а натрапени отвънъ: джубето — персийско; фесътъ — византийски. Всичко ново, модерно: капели (шапки); сако, жакетъ, даже смокингъ, фракове и клакове — „пълно озападияване“. Отказватъ се и отъ азиатщината. Турцитѣ сж индоевропейци.

Въ културно отношение сжщо така се направиха редица промѣни и преобразования. На първо време се прие християнската ера, както и григорианската година съ месецитѣ ѝ. Тѣй наречената година отъ хиж д р е т а или х и ж д р а, (бѣгството на Мохамеда) се изостави. Отъ края на 1928 г. всички вестници и книги носятъ новитѣ денословия (дати). Великото Народно събрание при това гласува и законъ за цифритѣ. Споредъ този законъ, приематъ се общитѣ европейски цифри. Това, както каза тогазъ Неджати бей, м-ръ на просвѣщенiето, сега покоенъ, е единъ белегъ, че Турция и въ туй отношение се туря на редъ съ цивилизованитѣ държави.

Нѣщо още по-важно и достойно за голѣмо удивление! По настояването на Мустафа Кемаль паша, реформира се

¹⁾ Литература: С. С. Бобчевъ — Държавниятъ строй на сегашна Турция (вж. отп. отъ Годишникъ V на Св. У-тъ — 1926 г.) — Отъ сжщия: Конституцията на Турската република. Пълненъ текстъ съ исторически предговоръ; Отд. отп. Юр. Пр., кн. 7—8, 1925 г. — Отъ сжщия; Швейцарскиятъ кодексъ въ Ангора. Статия въ Юр. Пр., 1925 г., стр. 78—84. Проф. В. Н. Джурдженски. Иностранное конституционное право въ избранныхъ образцахъ. Ленинградъ, 1925 г.

турската книга, турската писменностъ. Вѣковната арабска азбука, на която сж написани маса турски книги, съчинения, списания отъ всѣкакъвъ родъ, се спиратъ. Нова азбука! Тази азбука е латиницата. Съ приемането и приспособяването на латиницата като турска азбука, иска се окончателното „опаднаване“ на Турция.

Голѣми бѣха мѣжнотиитѣ, при които се въведе новата турска азбука — приспособената латиница. Но правителството взе мѣрки за обучение на чиновници, служащи, учители въ разни малки и голѣми училища. Издадоха се помагала, откриха се нарочно и курсове, дадоха се срокове за спиране употребяването на арабската азбука и въвеждането на новата. И като по чудо въ 6 месеца отгоре и книги и списания и вестници и взаимнописание вече се пишатъ на тази азбука. Имаше хора, които не вѣрваха, че това е възможно. Имаше хора, които нѣкакси оплакваха турската писменностъ, че тя така ще загине, защото богатото съкровище на предишната писменностъ не можела да се възпроизведе съ новата латиница. И да можела да се възпроизведе, за това се изисквало не само време и трудъ, но което е важно, и голѣми парични жертви. Това не спрѣ вѣрвежа на азбучната, на книжовната реформа.

Ние имаме сега подъ ржка голѣмъ брой турски издания — книги, списания и вестници, всичко това печатано съ новата турска азбука. Турцитѣ не наричатъ инѣкъ латиницата, приложена на турска почва. Отъ всичко се вижда, че успѣхътъ е голѣмъ и че, ако найстина има нѣкои турци, които не могатъ още да си служатъ съ новата турска азбука, затуй пѣкъ много значителенъ брой християни въ Турция, туземци и чужденци, които сж знаели само говоримия езикъ, сега четатъ турската книга, турското списание, турскиятъ вестникъ. Турскиятъ вестникъ сега се издава на 8 стр. и най-малко на 4 голѣми страници.

* * *

Казахме, че реформениятъ вѣрвежъ не спира. Той се проявява въ всички области. Сега за сега вниманието и грижитѣ на турските държавници и общественици е обѣрнато върху тежкитѣ стопански условия, които измжчватъ и Турция не по-малко отъ другитѣ европейски държави. И печатътъ въ Анкара и Цариградъ дава мѣсто на редица статии, писани особно отъ страна на народни представители върху стопанското и търговско-промишленото положение на Турция. На дневенъ редъ сж поставени на първо мѣсто, като най-главна целъ, въпросътъ за равновесието на бюджета, за спестяванията, които трѣбва да се направятъ, та да може да се удовлетвори съ тѣхъ нѣкои по-насъщни нужди; за нѣкои

нови налози, които трѣбва да се въведатъ като спомагателно срѣдство за увеличение на държавнитѣ доходи; и най-после, за митническитѣ ограничения въ Турция.

Печатътъ, между друго, съ национално удовлетворение отбелязва, че Турция е по-малко засегната отъ всеобщото бедствие (Джумхуриетъ, 12.XII). „Ние не сме, казва този вестникъ, индустриална страна. Земледѣлската криза е, която ни е засегнала чувствително. Вследствие продаването на земледѣлскитѣ ни произведения, на цени по-низки отъ действителната имъ стойностъ, явяватъ се затруднения за страната ни, но нѣма опасностъ да бждемъ изложени на гладъ.¹⁾ Не е тъй, обаче, съ индустриалнитѣ страни. Тамъ непродажбата или неблагоприятната продажба на промишленитѣ произведения, води следъ себе си и безработица, а съ това сто-варва и една тежестъ върху правителствата, защото тѣ пое-

¹⁾ Интересни сведения за земледѣлската криза ни дава в. „Пюлюеръ“ отъ 16 декемврий т. г. Тя се дължи отъ една страна въ ограничение на производството, а отъ друга — въ намаление на консумацията. Отъ 1925 до 1930 г. свѣтовното производство на жито се е увеличило съ 18 на сто срѣдно, докато общото число на населението, не напълно преброено, нарастна отъ 1,317,229,000 на 1,506,479,000 презъ 1929 г., или съ 14 на сто. Що се отнася до Европа, презъ 1913 тя имаше едно население отъ 346,279,000 безъ Русия и Турция. Презъ 1929 г. това население нарастна на 373,110,000 души, или само 7.7 на сто. А положението се усложнява още повече, като се има предъ видъ, че Европа, чието население съставлява по-малко отъ една пета отъ общото население на свѣта, консумира два пѣти повече отъ всички други краища на свѣта събрани заедно, или 474 милиона квинтала отъ едно свѣтовно производство отъ 828 милиона квинтала. А именно въ Европа консумацията на жито напоследъкъ намалява, както следва на глава отъ населението на кгр.:

1909—13 1925—28

Германия	86	81
Белгия	234	185
Испания	159	155
Франция	223	199
Велико-Британия	163	154
Швейцария	143	140

Следователно, отъ тукъ именно и застрашителното положение на нѣщата. Пазарътъ на зърнени храни е задрѣстенъ отъ всѣкъде. Разполагаемитѣ стокове не преставатъ да се увеличаватъ. Презъ 1926 год. тѣ бѣха 34 милиона квинтала и се покачиха презъ 1930 г. на 114 милиона квинтала. А безспорно не е общата стопанска криза, нито 30-тѣхъ милиона безработни, които живѣятъ въ мизерия, които ще способствуватъ за подобрене на създаденото положение.

матъ задълженията да подпомагатъ безработнитѣ. Ние не сме въ положението на тѣзи победени държави (разбира Германия, България и пр.), които плащатъ тежки военни задължения. Поради тѣзи причини ние можемъ да разчитаме на едно по-добро и по свѣтло бждеще, защото използвайки привилегированото си положение и облягайки се върху началата на спестовността и стопанството, ние ще смогнемъ да намѣримъ изходъ отъ затруднението. Въ това направление ние направихме голѣмъ напредѣкъ за кжсо време. За въ бждеще разчитаме на още по голѣмъ успѣхъ. По такъвъ начинъ единъ день ще превъзмогнемъ всички мжчноти и ще стигнемъ до крайната победа“.

Уравновѣсяването на бюджета е една отъ първитѣ грижи на държавници и общественици. По въпроса се обнародватъ обширни статии, бележки писани на първо мѣсто отъ народни представители, членове на В. Нар. Събрание. Въ една статия, обнародвана въ Миллиетъ (отъ Ахмедъ Шукри бей) се казва, че В. Н. С. предвидѣло въ бюджета за 1931 г. 186 милиона лири, обаче за първитѣ четири месеци се забелязва единъ дефицитъ отъ 4 милиона лири. Прочее, до края на годината дефицитътъ може да възлезе на 12 до 20 мил. лири. Предъ видъ на всичко това, правителството е решило да наложи данѣкъ върху платитѣ и възнагражденията на чиновницитѣ и на служащитѣ въобще. Единствената критика, която може да се направи по поводъ на взетото правителствено решение е, да се изкаже мисълта, че резултатътъ отъ новия данѣкъ нѣма да бжде достатѣченъ, толкозъ повече, че и м-рътъ на финанситѣ го пресмѣта на 5 мил. и то икономията, която може да се добие до края на годината. Ще бжде крайно несправедливо да се обвинява м-рътъ на финанситѣ за този резултатъ, т. к. дефицититѣ сж най-обикновено нѣщо въ всички държави.

Единъ отъ много добре познатитѣ турски публицисти Юнусъ Нади въ Джумхуриетъ печата уводна статия, въ която прокарва мисълта за „единъ новъ националенъ пактъ въ стопанска областъ“. Отъ какъ говори за отражението на свѣтовната криза върху Турция и отбелязва за спадане ценитѣ на мѣстнитѣ произведения, вследствие на което и търг. балансъ спада, Юнусъ Нади подчертава, че въ последнитѣ месеци сж намалени както вносъ, тъй сжщо и износъ. За жалостъ вносътъ е уголѣменъ. Това обстоятелство ни кара да вземемъ мѣрки, за да запазимъ нашия търговски балансъ. Мѣрки за най-скоро помагане могатъ да бждатъ: а) да се приложи декрета за ограничение на вноса; б) събирането на единъ налогъ отъ възнагражденията и заплатитѣ на държавата и на учрежденията, та и на частнитѣ предприятия, пред-

видъ на единъ законъ, който ще се обнародва подъ заглавие „Законъ за запазване на народното стопанство“, данъкъ, назначенъ да покрие бюджетния недостигъ. Министерътъ на стопанството казва въ камарата, че правителството се готви да вземе и други мѣрки и по този начинъ да се дойде до една система, за да се достигне целта: уреждане стопанското и финансово положение на страната. Свѣтовната криза ни задължава да създадемъ единъ новъ „народенъ пактъ въ стопанската областъ“. Турскиятъ народъ вече осъществи единъ такъвъ пактъ върхо политическа почва, който сравнително бѣше много по-тежъкъ и мжченъ. Сега да доизкараме този пактъ и върху стопанска почва. Ние казваме и стоп. почва, а не финансова, защото стопанството е основата за заздравяване и на финанситѣ. И бележитиятъ публицистъ извиква обществото да размисли върху този въпросъ, като излага своитѣ по него съображения:

- 1) Стопанството и спестовността да легнатъ въ основата на новия пактъ;
- 2) Да гледаме шото въ нашия търг, балансъ, нашиятъ износъ да бжде по-голъмъ отъ нашия вносъ, защото не е работа да ограничимъ едностранчиво нашия вносъ;
- 3) Всѣки турски гражданинъ е длъженъ да работи и да кара да работятъ другитѣ по начинъ полезенъ за нашитѣ собствени интереси и за тѣзи на цѣлото общество;
- 4) Главна целъ да ни бжде напредничавото и сериозно издигане на нашата народна промишленостъ;
- 5) Като страна сжществено земледѣлска, Турция трѣбва да експлоатира съ грижа всички клонове на земледѣлска промишленостъ. Ние не трѣбва да напускаме проблемата на житото, до като свѣтовниятъ режимъ за пшеницата не се установи окончателно;
- 6) Ний трѣбва да употребимъ всички грижи за културата и приготвлението на нашитѣ продукти въ нашата земя, каквито сж гроздята (стафидитѣ), смокинитѣ, тютюнитѣ, лешницитѣ, опиума и памучитѣ;
- 7) Да прибираме ние доходитѣ на нашитѣ мини и гори, които съставятъ сжществено богатство на нашата земя. Всичкиятъ въпросъ се състои въ това, да вършимъ една рационална експлоатация съ най-голъмото благо на държавното съкровище и народа;
- 8) Трѣбва да приложимъ най-добри и най-нови системи при отхранване на всѣкакъвъ добитъкъ;
- 9) Ние трѣбва да се съгласимъ веднага и въ пълно съгласие съ нуждата да подобримъ колкото се може повече нашитѣ методи за плодната и зеленчукова култура, която може да ни достави драгоцененъ изворъ на доходи;

10) Важно е да се обърне внимание на страната и да се награждават парично или чрезъ почетно отличие всички наши съграждани, които проявяватъ успѣхъ всѣка година въ различнитѣ области на народното стопанство.

Юнусъ Нади казва, че тѣзи мисли могатъ да послужатъ като предпоставка за турския новъ народенъ пактъ отъ стопански редъ. Тогазъ и нашия бюджетъ, казва той, ще вземе по-икономически тенденции. А по този начинъ гражданитѣ, които работятъ и печелятъ, ще съставятъ въ своята цѣлостъ най-якия народъ, най-напредничавата страна и най-силната държава.

* * *

Мустафа Кемалъ паша и правителството на Исметъ паша отъ 2 години сж се загрижили дълбоко за да изпреварятъ лошитѣ последствия отъ стопанската криза, която е налегнала и Турция, както цѣлъ свѣтъ. Характерно е, че, както се помена, турскиятъ печатъ безъ изключение въ лицето на своитѣ ръководители се изказва въ уводни статии и бележки въ смисълъ, че наистина стопанското положение въ Турция е тежко, но, казватъ тѣ, то не е тѣй тежко, както въ всички други страни на Еуропа. При все това и печатъ и държавници подчертаватъ, че причината на това сравнително по-добро положение на Турция се крие въ стопанската ѝ структура, а именно, че страната е земледѣлска. Като земледѣлска страна Турция може да се похвали съ това, че тя има възможность да изхранва своето население по възможность по-добре, отколкото това може да направи коя и да била друга европ. държава. На второ мѣсто Турция още нѣма толкова много развитъ индустриализъмъ, благодарение на който другитѣ държави се затрудняватъ, тѣй като той създава, при днешни условия, безработни, на които издържането лѣга върху бюджета на индустриалната държава.

За да се държи въ будность и пълно съзнание за прекараната криза и за да се извикатъ мѣрки за нейното облекчение преди 2 години още е уредена тѣй наречената „Седмица на спестовността“, на каквато сж били посветени и тѣзи година 7 дни отъ декемврий. По този случай въ Анкара сж били уредени срещи, на които министъръ-председателътъ Исметъ паша и министърътъ на Народното стопанство Мустафа Шерифъ бей сж произнесли забележителни речи, разнесени въ цѣлата страна съ радио.

Мисълта на Исметъ паша се състояла въ следнитѣ съществени точки. Преди 2 години ние се стреснахме отъ кризата и подирихме въ народното довѣрие една морална,

подкрепа. Първото нѣщо бѣше да се оздрави турската монета — лирата. Наистина нийде народната монета не е запазена въ своето положение, както въ Турция. И Народното събрание и Правителството помогнаха за това. Единствената грижа занаятъ, грижа на всѣки турчинъ трѣбва да бжде по всѣкакъв начинъ да запазимъ тази народна монета. Въ случай, че досегашнитѣ мѣрки не стигнатъ, ще се взематъ и други. Сжщественото е да приемемъ началото да не се харчи почече, отколкото се печели. Между друго взематъ се мѣрки да се ограничи вноса на произведения отъ чужбина, като се допуска само, макаръ съ евтино мито, онова което е необходимо за мѣстното производство, мѣстната промишленост*). Ще се гледа всичко, което може да се произведе у насъ да се произвежда и да не се внася отвънъ. Това е една отъ голѣмитѣ задачи на правителството това е и гледището на „Сдружението за спестовностъ и за народно стопанство“, та и на всѣки здравомислящъ турчинъ. По този начинъ нашиятъ бюджетъ ще бжде поставенъ върху една неизблима основа. Страховеѣ отъ контрабанда ще се премахнатъ, като се взематъ най-строги мѣрки противъ контрабандиститѣ. За това ще се създаде особенъ законъ. Този законъ ще преследва враговеѣ на нашата спестовностъ и народното стопанство безмилостно, не само съ глоби, но и съ затворъ.

Не само правителството, казва Шерифъ бей е длъжно да работи за народното стопанство, а всички граждани — малки и голѣми, мъже и жени трѣбва да преследватъ сжщата целъ. Затова всички граждани сж длъжни да употребяватъ само таквизъ произведения, които сж отъ мѣстно произхождение и мѣстно производство. Това е зарадъ насъ една законна защита, за да запазимъ нашето стопанско сжществувание. Всѣки гражданинъ, който използва мѣстни произведения помага на стопанската сила на страната, открива едно широко поле на деятелностъ и издига народното

*) „Джумхуриетъ“ (18.XII) пише: Споредъ оповестенитѣ отъ експортния институтъ статистически данни, вноса въ Турция за първитѣ 11 месеца отъ текущата година се разпредѣля по следния начинъ между отдѣлнитѣ държави: Германия е внесла произведения, за 23.3 милиона турски лири; Белгия за 7.2 милиона; България за 0.56 милиона; Чехия за 5.3 милиона; Франция за 10.2 милиона; Холандия за 2.3 милиона; Англия за 12.5 милиона; Швеция за 0.78 милиона; Италия за 16 милиона; Ромъния за 1.7 милиона; Съветска Русия за 3.35 милиона; Сирия за 2.2 милиона; Египетъ за 3.59 милиона; Съединенитѣ Щати за 7.3 милиона; Югославия за 0.20 милиона; Гърция за 5.6 милиона. Общо вносътъ за горепосочения периодъ възлиза кржгло на 111.5 милиона турски лири, а износа на 96.7 милиона.

благосъстояние. Вънъ отъ това всѣки трѣбва да не харчи, повече, отколкото печели. Участието на народа въ тази седмица на спестовността е едно доказателство, че въ страната се съзнава необходимостта да се издигне колкото се може повече нашето стопанство и да се помогне по-скоро за избѣгване на економическото зло.

* * *

Помена се по-горе за нови закони, които предстои да се гласуватъ, за да се смегчи стопанската криза въ Турция.

Наредбата за ограничение на внасянитѣ въ Турция предмети се обнародва и тя обема голѣмъ брой на предмети, наречени луксозни, отъ които едни съвсемъ се не допускатъ, а други сж обложени съ голѣмо мито. Като се прегледа списъка за съвсемъ забраненитѣ предмети ще се види, че тука попадатъ дори таквизъ като чая, кафето, захаръта и др., които въ Турция ще гледатъ да ги замѣстятъ или съ мѣстни произведения или съ тѣй нареченитѣ „ерзацъ“.

Гласува се законъ, нареченъ „върху налогъ поради кризата“ (1 дек.) (Бурхан верги конуннаме). Споредъ този законъ всички месечни заплати и възнаграждения до 150 турски*) лири ще се облагатъ съ одръжка 10%. Това ще става откъкъ се преснеме отъ тази заплата 30 лири. За месечни заплати и възнаграждения надъ 150 лири до 350 лири ще се взема 10% до 150, а 12% върху останалитѣ 200 лири. Отъ 350 лири до 600 сжщо така ще се взема безъ изваждане на 30 лири до 150 лири 10% до 350 лири 12%, а нагоре — до 600 лири 15%. За повече отъ 600 лири ще се взематъ 24%.

Великото Народно събрание е употрѣбило термина „налогъ поради стопанската криза“ (бухраи верги канунж) вмѣсто предложението на законо-проекта „налогъ за запазване на стопанството“.

Въ законопроекта се предвиждатъ нѣкои изключения. Такива сж: 1. малкитѣ месечни заплати до 30 лири; 2. инвалидитѣ и тѣхната пенсия; 3. военнитѣ инвалиди; 4. получателитѣ на пенсии за извънредни услуги на отечеството; 5. земледѣлческитѣ работници; 6. работницитѣ нѣмаци постоянно мѣстожителство; 7. разноскитѣ за мѣстене; 8. обезщетенията, давани за квартира, не повече отъ 30 лири.

Прави впечатление, че този законъ не само се обнародва въ всички турски и френски вестници въ Анкара и Цариградъ; но нѣкои вестници за да популяризиратъ неговото съдържание, за да стане явно какъ ще се взема, по

*) Една турска лира сега е равна на 65 лева.

колко ще се взема и колко ще остава и за кого, печататъ цвѣтни иллюстрации като картограми, отъ които става ясно за всѣкиго, както положението на получаванитѣ заплати и възнаграждения, сжщо така и колко се взема, а най-после колко остава.

Отдавна въ Турция сжществува Законъ за данѣкъ върху печалбитѣ — казани-канун-намеси. Този законъ сега се измѣня за свободнитѣ занятия, уредени въ четири реда, и тѣ сж подложени на глобаленъ налогъ споредъ града, гдето тѣ обитаватъ. Ето стълбата на този налогъ: I класъ градове, I разредъ — 150 лири, II 100, III — 50, IV — 30, V — 20. Въ тѣзи разреди и подразреди има известни подробности. Въ градове отъ VI разредъ нѣма налогъ. Градоветѣ сж уредени така: Стамбулъ — I разредъ, Анкара — II, Измиръ — III; градове съ по-малко отъ 30 хиляди жители IV разредъ, а съ по-малко отъ 10.000 жители — V разредъ.

Има изключения (освобождения) отъ този данѣкъ върху капиталитѣ, както следва: кооперативнитѣ сдружения; дружества за минни издирвания; професионални училища; мес. заплати, които не надминаватъ 20 лири; спестовнитѣ каси, които помагатъ на своитѣ членове; сумитѣ за премѣстване, кредитнитѣ писма за пжтуване, вѣтрениитѣ мелници въ селата, дребнитѣ продавачи, които разнасятъ предмети отъ малка стойностъ, продавачитѣ на подобни предмети съ магараета между градове и села.

Важенъ е Законътъ противъ спекулацията (Ихтикарла мюджаделе). Този законъ току-що премина презъ В. Н. С. Той съставя прибавка (зеил) на Закона отъ 22 тёмусъ (юлий) 1931 г. Сжщественото съдържание на закона е следующето:

...Спекулантитѣ, арестувани, ще бждатъ предадени на мировитѣ сждии и осждени на глоби, отъ 500 до 1000 лири и на затворъ отъ 3 месеца до 2 години.

2. Нѣкъде прокуроритѣ ще започнатъ служебни преследвания противъ спекулантитѣ, а въ мѣста, гдѣто нѣма търговска дирекция спекулантитѣ ще се преследватъ отъ мѣснитѣ висши публични власти. Мировитѣ сждилища сж длъжни да даватъ бързина на дѣлата противъ спекулантитѣ.

Първиятъ членъ отъ закона опредѣля спекулацията така: „Лица, които прибавятъ къмъ ценитѣ, обикновени или установени, при продажби топтанъ или парекенде (т. е. на отдѣлни предмети, на дребно*).

Печатътъ посрѣща съ особено задоволство тѣзи мѣрки на В. Н. С. респ. на правителството, защото въ тѣхъ той вижда усилия за да се помогне на народното стопанство.

Къмъ горнитѣ нови наредби, имащи за цель подобре-

нието на стопанството, нека поменемъ и за предстоящия „законъ върху труда“.

Мустафа Шерифъ бей, министъръ на народното стопанство, извиканъ отъ едно запитване, е изявилъ, че законопроектътъ върху труда ще бжде скоро внесенъ въ Камарата и неговитѣ главни точки ще бждатъ следнитѣ:

Ще се гледа да има едно съгласие въ взаимнитѣ интереси на работодатели и работници (служащи) и да се запазятъ тѣхнитѣ интереси.

„Този законъ, казва министърътъ, е крайгъленъ камъкъ на мира и на социалния редъ“. Споредъ този законопроектъ жени и малолѣтни ще намѣрятъ една държавна закрила; заплатитѣ ще бждатъ уравниени въ справедливи размѣри и жертвитѣ на злополуки въ време на работа ще намѣрятъ покровителство. Тѣзи жени ще получаватъ една рента догдето сж живи. Освенъ това ще има наредби за да се подпомага на безработнитѣ. Досега преобладаваше мисълта за свободно предложение и искание и за ненамѣса на Държавата. Отъ сега нататъкъ туй начало на ненамѣса се изоставя, защото се допуска борба и безредие тамъ, гдето Държавата трѣбва да внася съгласие и споразумения въ интереси, кризи и земане-даване. Държавната намѣса ще турне край на възможнитѣ борби. Първата борба е раздѣлянето на вътрешнитѣ пазари между мѣстнитѣ производители, както и борбата между различнитѣ чужди страни за завладяване на пазаритѣ. Втората борба се състои въ това, гдето едрата промишленостъ притиска малката вътре въ страната и гледа да я задуши; третата — е помежду работницитѣ, които дирятъ едно добре платено занятие, и работодателитѣ. Намѣсата на Държавата ще има благоприятни послѣдствия защото ще защити слабитѣ противъ силнитѣ, нѣмащитѣ противъ капиталиститѣ. Въ законопроекта ще бждатъ предвидени условията на работата, злополукитѣ, заплатитѣ и др. По този начинъ ще бжде внесенъ редъ между заинтересованитѣ и туй ще бжде единъ пжтъ на общественъ и човѣчески напредѣкъ. Всички трудови закони вървятъ нататъкъ. Отъ основаването на Турската Република това е било и задачата на правителството въ областта на работническото дѣло.

Министърътъ обещалъ, че ако В. Н. С. не си даде ваканция, законътъ ще бжде гласуванъ въ 15—20 дена.

• • •

Горнитѣ бегли вести и бележки за Нова Турция, за нейнитѣ отношения къмъ насъ, за нейното вътрешно сто-

панско положение и за мѣрките, които се взематъ за въздигането ѝ, споредъ мене, не сж излишни. Добре е да се иматъ тѣ предъ видъ не само за запазване и издигане, на които сж посветени държавнитѣ и народни усилия. Турция, се издига въ всички отношения: политически, културни и стопански. Вънъ отъ това тя може да ни послужи като едно напомняне за онова, което и наши управници, държавници и общественици би трѣбвало да замислятъ и да правятъ повечко отъ досегашното.

София, 20 декем. 1931 г.

DANS LA NOUVELLE TURQUIE

APRÈS LES GRANDES RÉFORMES — DES MESURES DE STABILISATION ÉCONOMIQUE.

Par le Prof. S. S. Bobtchev

L'auteur parle de la visite récente que le Président du Conseil des Ministres bulgare M. Mouchanov a faite à Stamboul et à Ankara et explique en premier lieu la vraie signification de cette visite: elle tend à consolider les bonnes relations entre les deux états voisins. Les conversations qui ont eu lieu à Ankara entre Gazi Moustafa Kemal Pacha, président de la République Turque, Ismet Pacha, premier ministre, Rouchdi Bey, ministre des affaires étrangères d'un côté et de M. Mouchanov, de l'autre, les discours prononcés en diverses occasions, les communiqués officiels — tout cela a souligné les bons résultats de la visite. On est tombé d'accord pour développer les conventions déjà signées entre les deux gouvernements concernant le règlement des questions pendantes: des propriétés immobilières des émigrés turcs et bulgares et en général toutes les questions qui tirent leur origine des relations de voisinage et des intérêts solidaires des deux peuples. Après, l'auteur relève les efforts du gouvernement d'Ankara pour stabiliser la livre turque et améliorer la situation économique du pays, qui en tout cas se trouve mieux que d'autres états où règne une crise économique très grave. Ministres et presse en Turquie expliquent que le pays supporte facilement la crise économique, car s'est un pays agricole et pas industriel. Dans les pays industriels il y a beaucoup de chômeurs—un lourd fardeau pour les gouvernements. En Turquie pas de chômage. Le gouvernement turc a pris des précautions afin de relever l'économie nationale et d'encourager l'épargne parmi la population. Voici deux années on a institué une semaine d'épargne dont le troisième anniversaire a été célébré à Ankara et dans les provinces. Afin d'encourager l'exportation et de diminuer l'importation des produits on a établi des listes des articles de luxe afin de les frapper de tarifs douaniers élevés. En même temps une loi spéciale et très sévère contre les contrebandiers doit assurer les profits attendus des mesures douanières. Dans le même but on a voté une loi sur „l'impôt de crise“ qui institue une retenue de 10% sur les appointements et rétributions des fonctionnaires d'état et des établissements privés. On a voté aussi un loi très sévère contre l'exploitation. Enfin un impôt de bénéfice appliqué sur les professions libérales doit augmenter les sources du Trésor Public. Le ministre de l'Economie nationale a préparé aussi une loi sur le travail afin d'assurer la paix entre maîtres et ouvriers. L'auteur conclut que la Turquie marche d'un pas ferme vers le progrès culturel, vers „l'occidentalisation“ et le relèvement national.
